



ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

II КНИГА

Қостанай, 2022

УДК 37.02
ББК 74.00
II 23

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Доцанова Алма Иргибаетна, Председатель Правления - Ректор Костанайского регионального университета имени А.Байтұрсынова, кандидат экономических наук, профессор;

Исмуратова Галия Суиндиковна, и.о. проректора по научно-инновационному и международному развитию Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова, доктор экономических наук, профессор;

Скударева Галина Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой педагогики и психологии ГОУ ВО Московской области «Государственный гуманитарно-технологический университет»; Почетный работник общего образования Российской Федерации, г. Орехово-Зуево, Россия;

Чекалева Надежда Викторовна, профессор, доктор педагогических наук, заведующая кафедрой педагогики Омского государственного педагогического университета, директор научного центра РАО, член - корреспондент РАО, г. Омск, Россия;

Бектурганова Римма Чингисовна, доктор педагогических наук, советник ректора по педагогическому направлению Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;

Ахметов Тлеген Альмуханович, и.о. директора педагогического института им. У.Султангазина Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынов, кандидат педагогических наук, профессор;

Демисенова Шнар Сапаровна, заведующий кафедрой педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор;

Утегенова Бибикуль Мазановна, кандидат педагогических наук, профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;

Смаглий Татьяна Ивановна, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова;

Жетписбаева Айсылу Айратовна, заведующая методическим кабинетом им. Ы.Алтынсарина кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтұрсынова

II23 «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі»: 2022 жылдың 11 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022. – 365 б. = «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов»: Материалы международной научно-практической конференции, 11 февраля 2022 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2022. – 365 с.

ISBN 978-601-356-122-6

Жинаққа «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланған мәселелердің әртүрлілігі мен кеңдігі мақалалар авторлары үздіксіз білім беру саласын педагогтарды жаңаша даярлау бағдарымен байланыстырып, әр түрлі деңгейдегі білім беру бағдарламаларын іске асырудың тиімді тәжірибесін көрсету, білім мазмұнын жаңарту аясында мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру қажеттілігін негіздеу, инновациялық технологиялар мен білім алушылардың тұлғалық дамуын психологиялық-педагогикалық қолдау туралы зерттеулерін еңгізді. Бұл жинақ материалдары ғалымдарға, ЖОО мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагогтар мен психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей раскрыть сущность, тренды и тенденции непрерывности педагогического образования с учетом достижений науки и практики, показать эффективные практики реализации образовательных программ разного уровня, обосновать необходимость совершенствования профессионализма педагогов в условиях новых вызовов в образовательной практике, представить инновационные технологии и форматы психолого-педагогического сопровождения развития личности обучающихся.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

УДК 37.02
ББК 74.00

ISBN 978-601-356-122-6

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022
© Костанайский региональный университет имени А.Байтұрсынова, 2022

жатады. Осы бағытта отбасы тәрбиесімен қатар оқу орындарының, ондағы ұстаздардың ықпалы мен орны қашанда да айрықша. Ата-ана мен әлеуметтік орта бірлесіп жұмыс істеген жағдайдың нәтижесінде ғана тәлім-тәрбиедегі көргенділік пен жарасымдылық, үйлесімділік пен бірізділік орын тбатын үрдіс болып шығады. Қорыта келгенде, баланың қоғамдық-әлеуметтік дамуы отбасында өз орнын алуынан басталады. Бүгінгі қоғамда да жастар тәрбиесіне деген көзқарас өте ерекше, олардың тағдыры болашақпен, қоғамның дамуымен тығыз байланысты екендігі анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оқушылардың ғылыми қоғамдарын ұйымдастыру және республикалық ғылыми жарыстарын өткізуге әдістемелік нұсқаулар. Астана 2007. – 17 б.
2. Қазақстан Республикасы Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары. Жалпы бастауыш білім. – Алматы, 2002. – 5 б.
3. Шадриков В.Д.О содержании понятий «способности» и «одаренность»// «Психологический журнал», Т.4. №5, 1983 – 21 б.
4. Рубинштейн С.Л.Основы общей психологии. Т.1-4. М., 1989. -112 б
5. Бухвалов В.А.Развитие учащихся в процессе творчества. «Педагогический поиск», 2000. -39 б.
6. Беспалько В.П.Слагаемые педагогической технологии. «Педагогика», 1989 -75 б.
7. Көшімбетова С.А. Оқу-тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары. -68 б.
8. Базарбаева Н.А. Педагогикалық кеңес// М.Қозыбаев атындағы Солтiстік Қазақстан мемлекеттік университетінің хабаршысы/ /, 2009.№1-18 б.

ӘӨЖ 372.862

БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМІНІҢ КОММУНИКАТИВТІК ӘЛЕУМЕТТІК ЕҢБЕК ФУНКЦИЯСЫН ІСКЕ АСЫРУ ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕР

Слам Айгүл Сәрсенәлқызы,
магистрант

ғылыми жетекшісі: Ниязова Гүлжан, п.ғ.к., доцент
Қ.А.Яссауи атындағы Халықаралық
қазақ-түрік университеті, Түркістан қ., Қазақстан

Аннотация

Мақалада болашақ мұғалімдерінің еңбек функциясында әлеуметтік – коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру мәселесінің кейбір аспектілері көрсетілген. Әлеуметтік коммуникативтік құзіреттілікті қалыптастырудың құрылымы, негізгі компоненттері, қағидаттары мен тетіктері келтіріліп, талқыланған. Болашақ мұғалімдердің әлеуметтік коммуникативтік құзіреттілігін түсінігі және оны дамыту деңгейлері айқындалып, мазмұнды сипатталған. Жалпы түсінік негізінде зерттеу әдістері, эксперимент негізінде алынған нәтижелер, мәселелер және оларды шешудің жолдары талданып, сипатталған.

Кілттік сөздер: әлеуметтік-коммуникативтік құзіреттілік, кәсіби құзіреттілік, болашақ информатика мұғалімдерінің еңбек функциясындағы әлеуметтік-коммуникативтік құзіреттіліктері.

Аннотация

В статье освещаются некоторые аспекты формирования социально-коммуникативных компетенций в работе будущих учителей. Приводятся и обсуждаются структура, основные компоненты, принципы и механизмы формирования социальной коммуникативной компетенции. Определено и подробно описано понятие социальной коммуникативной компетентности будущих учителей и уровни ее развития. Анализируются и описываются методы исследования, основанные на общей концепции, результаты, полученные на основе эксперимента, проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: социально-коммуникативная компетентность, профессиональная компетентность, социально-коммуникативные компетенции будущих учителей информатики в трудовой деятельности.

Annotation

The article highlights some aspects of the formation of social and communicative competencies in the work of future teachers. The structure, main components, principles and mechanism of formation of social communicative competence are given and discussed. The concept of social communicative competence of future teacher and the level of its development are defined and described in detail. Research methods based on the general concept, the results obtained on the basis of the experiment, problems and ways to solve them are analyzed and described.

Keywords: social and communicative competence, professional competence, social and communicative competencies of future teachers of computers science in the work function.

Қазіргі заманғы қоғамның, экономиканың, білімберудің өте жылдам және трансформацияланған түрде дамуы, заман талабына сай, қазіргі жағдайды талдауға қабілетті, мәдени және әлеуметтік қызметке белсенді қатысатын, үнемі өзгеріп отыратын жағдайларда өзбетінше және жауапкершілікпен шешім қабылдайтын тұлғаны қалыптастыру тетіктерін әзірлеуді қажет етеді. Құзыреттілікке негізделген тәсіл, осындай тетіктердің бірі болып саналады. Ресейлік ғылымның дамуына үлес қосқан, профессор педагогикалық ғылымдар докторы А.С.Белкин, кәсіби-педагогикалық тұрғыдан алғанда «құзыреттердің тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз ететін тұлғаның кәсіби, жеке қасиеттерінің жиынтығын» құзыреттілік деп түсіндіреді.

Соңғы уақытта жоғары оқу орындарында білім беру мен оқытуға арналған барлық дерлік зерттеулерде *құзыреттіліктер* және *құзыреттілік* терминдері кеңінен қолданыла бастады. Бұл терминдер аясындағы мәселелерді зерттеумен айналысқан көптеген авторлардың тұжырымдамасына сәйкес, құзыреттілік «адамның белгілі бір өмірлік жағдайда тиімді қызмет ету үшін білім, білік және сыртқы ресурстарды жұмылдыруға дайындығы» деп қарастырылады. Құзыреттілік тәсіл негізінде кәсіби-педагогикалық білім беруді құру және оны болашақ кәсіби оқыту мұғалімдерін даярлау сапасын бағалауда қолдану жеке білім мен дағдыларды емес, сонымен қатар күрделі педагогикалық міндеттерді шешуді қамтамасыз ететін әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілікті қамтитын кәсіби маңызды құзыреттіліктерді қалыптастыру тәсілдерін анықтаумен байланысты мәселелердің тұтас бағытын өзекті етеді.[4,б.5]

Педагогика ғылымында мұғалімнің кәсіби шеберлігінің сұрақтары жан-жақты қарастырылған. Сондай-ақ педагогика ғылымында кәсіби тұрғыдан маңызды болып табылатын қасиеттер бұл ғылым саласының зерттеу нысаны болып келе жатқаны соңғы он жылдықта ғана өзекті болған тақырып емес. Дегенмен, кәсіби педагогикалық қызметтің ерекшеліктеріне қатысты кейбір ұғымдар әрі қарай зерттеуді толық түсіндіруді қажет етеді. Солардың бірі – әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік, ол өте көп мағыналы сипатталады және жиі басқа терминдермен ауыстырылып жатады. Зерттеушілердің елеулі қызығушылығына қарамастан бүгінгі күнге дейін алынған нәтижелердің өзіндік ерекшелігі, болашақ мұғалімдердің еңбек функциясында әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі әлі де болса жеткілікті түрде шешілмегенін көрсетеді. Мұның негізгі себептері келесідей болып табылады:

- болашақ мұғалімдердің еңбек функциясында әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру бойынша арнайы ұйымдастырылған шараларды талап ететін кешенді феномен ретінде жалпыға бірдей танылған түсінудің болмауы;
- болашақ мұғалімдердің еңбек функциясында әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үдерісінің оның табиғатын, мәнін және жетілдіру мүмкіндіктерін көрсететін теориялық педагогикалық негіздерінің жеткіліксіз дамуы;
- кәсіби педагогикалық дайындық жағдайында болашақ мұғалімдердің еңбек функциясында әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың мазмұндық және әдістемелік-технологиялық аспектісінің әзірленбеуі;
- әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру нәтижелерін өлшеу және бағалау технологиясының даму деңгейінің білім беру саласындағы сапаны бағалауға қойылатын қазіргі заманғы талаптарға сәйкес келмеуі.
- Осылайша, болашақ мұғалімдердің әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін зерттеудің өзектілігі анықталады:
 - 1) болашақ мұғалімдердің әлеуметтік коммуникативтік қызметті жүзеге асыруға дайындау қажеттілігімен байланысты білім берудегі эволюциялық тенденциялар;
 - 2) жоғары оқу орындарының әлеуметтік-коммуникативтік қызметті тиімді жүзеге асыруға қабілетті жоғары білікті кадрларды даярлаудағы іске асырылмаған әлеуеті және әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік деңгейіне қойылатын талаптарды арттыру;
 - 3) болашақ мұғалімдердің әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру үдерісінің тиімділігін өлшеу мен бағалаудың технологиялық және әдістемелік аппаратының жеткіліксіз дамуы.

Әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік адамдармен жұмыс істеуге бағытталған мамандардың жалпы кәсіби құзыреттілігінің органикалық құрамдас бөлігі болып табылады (Ю.Н. Емельянов, Э.Ф. Зеер, Е.А.Климов, Л.А.Петровская, Н.С.Пряжников, Н.Д.Творогова, Н.В.Яковлева), бұл өз кезегінде коммуникативтік құзыреттіліктің жоғары деңгейіне ие маманның жеке басын қалыптастыруға ықпал етуі мүмкін. Тағы бір сөзбен айтар болсақ, бұл жеке жайлылықты, кәсіби тиімділікті қамтамасыз ететін әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілік және өмірдің барлық салаларында әлеуметтік сұраныс.[3, 286]

Кәсіби құзыреттілік құрылымындағы маңызды және салыстырмалы түрде тәуелсіз ішкі жүйе ретінде әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілік басқа адамдармен қарым-қатынас жасаудың белгілі бір қабілетінде көрінеді. Әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік ұғымы педагогикалық қызметпен айналысатын тұлғаның мүмкіндіктерін білдіреді [5, 366]. Бұл күрделі термин және ол мұғалімнің қарым-қатынас дағдыларымен немесе әлеуметтік хабардарлығымен шектелмейді. Сондай-ақ бұл

құзиреттілікті тек тұлғалық қасиеттердің жиынтығы ретінде қарастыруға болмайды, әйтпесе мұғалімнің мүмкіндіктерін түсіндіру біржақты болады.

Психологиялық-педагогикалық зерттеулерді талдау «әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік» авторлар тарапынан не «әлеуметтік» немесе «коммуникативтік» құзыреттілік тұрғысынан талданады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Шынында да, бұл бір-бірімен байланысты ғана емес, сонымен қатар өзара тәуелді болып табылатын өз мәні жағынан өте жақын ұғымдар. Дегенмен, «әлеуметтік-коммуникативтік құзырет» ұғымы оның құрамдас бөліктерінің жиынтығы ғана емес, ол тек өзіне ғана тән белгілі бір мағынаны білдіреді. Терминологиялық айырмашылықтарға қарамастан, кәсіби педагогикалық іс-әрекет құрылымы мен мазмұнының маңызды құрамдас бөлігі және мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің құрамдас көрсеткіші болып табылатын *әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік*.

Болашақ мұғалімінің әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін оның жалпы кәсіби құзыреттілігінің ең маңызды құрамдас бөлігі ретінде түсіне отырып, біріншіден, педагогикалық іс-әрекет жағдайында әлеуметтік-коммуникативтік қызметті жүзеге асыруға дайындығы мен қабілеті ретінде анықтадық, ал екіншіден, іргелі психологиялық-педагогикалық білімдер мен дамыған коммуникативтік дағдыларға негізделген, тұлғаның қоғамға интеграциялануын қамтамасыз ететін, тұлғалық қасиеттермен бірлікте көрінетін мұғалімнің кәсіби дайындығы деңгейінің интегративті сипаттамасы ретінде, кәсіби қызметте табысты жүзеге асыруы деп анықтадық.

Э.Ф.Зеер, А.М.Павлова, Э.Э.Симанюк әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік «әлеуметтік қатынастар жүйесі, адам өмір сүретін қоғам және тұлғааралық өзара іс-қимыл туралы білімді ұйымдастырудың ерекшеліктерін көрсетеді» деп санайды. Дәл осы құзыреттілік, авторлардың пікірінше,» кез-келген әлеуметтік жағдайды шарлауға, оны дұрыс бағалауға, дұрыс шешім қабылдауға және қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді» [2, 126б].

Әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттіліктің мазмұндық жағын зерттеу оның дербес қалыптаспағандығы және оны қалыптастыру үшін ерекше күш-жігерді қажет ететіндігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік құрылымының бес құрамдас бөлігі бар:

1) әлеуметтік-коммуникативтік бейімділік – пластикалық, қарым-қатынастағы икемділік, әртүрлі адамдармен қарым-қатынас жасау, өзгермелі жағдайларға оңай бейімделу, оқиғаларды қайта бағалау, оларда белсенді түрде өз орнын табу;

2) келісімге ұмтылу – пікірлердің келіспеушілігінен, көзқарастардағы әрқилылықтан қорқудың болмауы, әр мәселе бойынша өз көзқарасының болуы және оны қорғауға ұмтылу, сонымен бірге барлық мәселелерді “бейбіт” жолмен шешу, келісу;

3) толеранттылық – басқа адамдардың пікіріне, көзқарастарына, мінез-құлқына, әдеттеріне тітіркенусіз және дұшпандықсыз қарым-қатынас жасай білу, төзімділік таныту;

4) оптимизм – өмірге деген сүйіспеншілік, өзіне, өз мүмкіндіктеріне сену, көңілділік пен ынта;

5) фрустрациялық толеранттылық – адамның психологиялық бейімделуін жоғалтпай, барлық өмірлік қиындықтарға төтеп беру қабілеті. Ол бір жағынан нақты жағдайды адекватты бағалай білуге, екінші жағынан оң шешімді болжауға негізделген [6, 176].

Мәселені одан әрі зерттеу кезінде анықталған әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттіліктің негізгі компоненттерін қарастырайық.

1. Әлеуметтік-танымдық – мәнін түсінуді болжайды

және кәсіптің әлеуметтік мәні, оған деген тұрақты қызығушылықтың көрінісі; рухани, мәдени, зияткерлік және экологиялық құндылық ретіндегі заманауи әлем туралы түсінік, өз кәсіби пәнін олардың призмасы арқылы көре білу; адамның рухани әлемін және оның қазіргі қоғамдағы рөлін түсіну; қоршаған әлеуметтік және кәсіби кеңістікте рухани, адамгершілік, жалпыадамзаттық құндылықтарды сіңіру үшін қарым-қатынас құралдарын пайдалана білу;

2. Коммуникативтік – кәсіптік қызметтің коммуникативтік құрамдас бөлігінің құндылықтық маңыздылығына және әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттіліктің өзіндік даму қажеттілігіне бағыттылықты қамтамасыз етеді. Маманның әріптестерімен және студенттерімен жағымды қарым-қатынасқа, әлеуметтік және кәсіби ортаның мәселелері мен ерекшеліктерін білуге негізделген коммуникативтік қарым-қатынасқа, кәсіби сөздік қорын иелену негізінде кәсіби мәселелерді шешудегі практикалық іс-әрекетке дайындығымен сипатталады; әлеуметтік және кәсіби ортаны және нақты тұлғаны ескере отырып, коммуникациялық әрекеттерді талдау және жобалау қабілеті; тұлғаны дамыту және іс-әрекетті оңтайландыру құралы ретінде қарым-қатынас саласындағы теориялық білімді пайдалану заңдылықтарына сілтеме жасай білу;

3. Ұйымдастырушылық-оперативтік – маманның келесі дағдыларының болуымен сипатталады: кәсіби қызметтің ерекшеліктерін және шешілетін коммуникативтік міндеттер ауқымын ескере отырып, мақсат қою; әлеуметтік және коммуникативтік әрекеттерді болжау және жобалау; әріптестермен өзара әрекеттесу процесінде психологиялық-педагогикалық технологияларды қолдану; бақылау, қойылған мақсаттарға сәйкес орындау нәтижелерін түзету;

4. Рефлексивтік – әлеуметтік-коммуникативтік қызметте өзін-өзі тануға, өзін-өзі дамытуға және өзін-өзі жетілдіруге тұрақты мотивациямен сипатталады: орындалған жұмысқа жауапкершілікті

көрсетуге дайындығы, кәсіби (әлеуметтік-коммуникативтік) қызмет саласындағы мәселелерді өз бетінше және тиімді шешу қабілеті.[2, 92б]

Жоғарыда аталып өткен тұжырымдарды ескере келе, «әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік» терминін теориялық талдау негізінде, бұл кәсіби қызметте табысты, әр түрлі әлеуметтік рөлдердің тұлғалық өнімділігі арқылы көрінетін, тұлғаның нақты қасиеттерінің, қабілеттерінің жиынтығы және тұлғаның қоғамға енуі деген түсінікке келдік.

Жалпы аталып өткен терминдер және тақырыптың мазмұны негізінде мұғалімдерінің әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруды өлшеудің технологиялық және әдістемелік аппаратын әзірлеу мақсатында, зерттеу әдісін іске асыру үшін 2021 жылы Қ.А.Яссауи атындағы қазақ-түрік Халықаралық университетінің, Инженерия факультетінің, бакалавр «Информатика педагогтерін даярлау» мамандығының 3 курс студенттерінен коммуникативтік әлеуметтік құзіреттілік деңгейін анықтау және В.В. Бойконың эмпатикалық қабілеттерінің деңгейін диагностикалау әдісі бойынша онлайн форматтағы екі тест алынып, анықтау эксперименті жүргізілді. Екі анықтау әдісі бойынша белгілі бір көлемде кәсіби құзіреттіліктері қалыптасқан, еңбек функциясын меңгеруі тиіс деген тұжырым мен жоғарғы курстардан қатарынан 3 курс студенттерінен 19 респондент эксперимент жүргізу нысаны болып таңдалып алынды.

Коммуникативтік әлеуметтік құзіреттілік деңгейін анықтау әдісі бойынша, эксперименттік зерттеу әдісінің бірінші кезеңінде алынған тесттің жалпы нәтижесі келесідей:

Кесте 1 - Коммуникативтік әлеуметтік құзіреттілік деңгейі (бірінші кезең)

Респонденттердің жалпы саны	19
Коммуникативтік әлеуметтік құзіреттілік деңгейі	
Төмен	13
Орташа	6
Факторлардың басымдық дәрежесі	0
Жоғары	0

Екінші зерттеу әдісі ретінде алынған В.В.Бойконың эмпатикалық қабілеттерінің деңгейін диагностикалау әдісі (Бойко эмпатиясын тексеру) басқалардың ойлары мен сезімдерін түсіну және түсіну қабілетін бағалауға арналған. Эмпатия қарым-қатынас серіктесінің ішкі әлемін мағыналы түрде ұсынуды қамтиды. Эмпатия ұқсастық пен мінез-құлық пен эмоционалды реакциялар жағдайында тезірек және оңай жүреді. Эмпатияның ерекше формалары ретінде:

- эмпатия-әңгімелесушінің басқа адамның бастан кешкен сезімдерін сезінуі, өзін орнына қоюы.
- эмоционалды – сөзді-мен сезімбасқа.
- Адамның эмпатикалық қабілеті өмірлік тәжірибенің өсуі мен артады. Эмпатияның үш түрі бар:
- Басқа адамның мінез-құлқына еліктеу механизмдеріне негізделген эмоционалды эмпатия;
- интеллектуалды процестерге негізделген танымдық эмпатия (салыстыру, ұқсастық және т.б.);
- адамның белгілі бір жағдайларда басқа біреудің реакциясын болжау қабілеті ретінде көрінетін предикативті эмпатия.

Бұл әдістемеді эмпатия құрылымында 6 теңденция (шкала) ажыратылады

Эмпатияның рациональды арнасы Эмпатиялайтын адамның назарын, қабылдауын және ойлау қабілетін кез-келген басқа адамның мәніне – оның күйіне, проблемаларына, мінез-құлқына бағыттайды.

Эмпатияның эмоционалды арнасы Жанашыр адамның айналасындағылар мен бір эмоционалды «толқынға» ену қабілеті бекітілген – эмпатияға қатысу. Бұл жағдайда эмоционалды жауап беру серіктестің энергетикалық өрісіне «ену» құралына айналады. Эмпатикалық жағдайға эмоционалды түзету болған жағдайда ғана оның ішкі әлемін түсінуге, мінез-құлықты болжауға және тиімді әсер етуге болады. Қиындық пен эмпатия байланыстырушы рөл атқарады, эмпатиядан эмпатияға және керісінше өткізгіш.

Эмпатияның интуитивті арнасы Балдық бағалау адамның серіктестердің мінез-құлқын көре алатындығын, олар туралы объективті ақпараттың жетіспеушілігі жағдайында әрекет ете алатындығын, бейсанада сақталған тәжірибеге сүйене отырып көрсетеді. Интуиция деңгейінде серіктестер туралы әр түрлі ақпарат қалыптасады. Интуиция серіктестерді мағыналы түсінуден гөрі стереотиптерге аз тәуелді

Эмпатияға ықпал ететін қатынастар Эмпатияны дамытатын немесе тежейтін қатынастар, тиісінше, барлық эмпатикалық арналардың жұмысын жеңілдетеді немесе кедергі келтіреді. Егер адам жеке қарым-қатынастан аулақ болуға тырысса, басқа адамға қызығушылық танытуды орынсыз деп санаса, өзгенің тәжірибесі мен және проблемалары мен сабырлы қарым-қатынаста болуға көндірсе, эмпатияның тиімділігі төмендейді. Бұлақыл-ой эмоционалды реакция мен эмпатикалық қабылдау ауқымын айтарлықтай шектейді. Керісінше, эмпатияның әртүрлі арналары жеке тұлғаның көзқарасы жағынан еш қандай кедергілер болмаса белсенді және сенімді әрекет етеді.

Эмпатиядағы ену қабілеті Адамның ашықтық, сенім мен шынайылық атмосферасын құруға мүмкіндік беретін маңызды коммуникативтік қасиетіретінде қарастырылады. Біздің әрқайсымыз өзіміз-

дің мінез-құлқымыз бен және серіктестерге деген көзқарасымыз бен ауызша-эмоционалды алмасуға үлес қосамыз немесе оған кедергі келтіреміз. Серіктестің релаксациясы эмпатияға ықпал етеді, кернеу, табиғи емес, күдік атмосферасы ашылуға және эмпатикалық түсінуге жол бермейді.

Эмпатиядағы идентификация Бұл сәтті эмпатия үшін тағы бір маңызды құбылыс. Бұл өзін серіктестің орнына қойып, тәжірибе негізінде басқаны түсіну қабілеті. Сәйкестендіру эмоциялардың жеңілдігі, ұтқырлығы және икемділігі, еліктеу қабілетіне негізделген.[1, 276]

Жалпы көрсеткіш теориялық тұрғыдан 0-ден 36 баллға дейін өзгеруі мүмкін. Бойконың эмпатия тестінің стандарттары келесідей:

- 30 ұпай және одан жоғары – эмпатияның өте жоғары деңгейі;
- 29-22 - орташа;
- 21-15 - бағаланбаған;
- 14 баллдан аз – өте төмен.

Зерттеу әдісін жүргізу үшін жоғарыда аталып өткендей студенттерден эмпатикалық қабілеттерінің деңгейін анықтауға арналған тест алынды. Тесттің жалпы нәтижесі келесідей:

Кесте 2 - Эмпатикалық қабілеттілік деңгейі

Респонденттердің жалпы саны	19
Эмпатикалық қабілеттілік деңгейі	
Өте төмен	0
Бағаланбаған	16
Орташа	3
Жоғары	0

Алынған нәтижеден көрсеткіштеріне қарай отырып, жоғарыда атап өткен мәселелердің теориялық түрде ғана айтылып қоймай, практикалық тұрғыдан қарағанда шынында кездесетін мәселе екеніне көзімізді жеткіздік. Ендігі кезекте осы мәселелерді шешу үшін жоғарыда атап өткен, әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік құрылымының бес құрамдас бөлігіне сәйкестендіре отырып жұмыс атқаратын әдістемелік және технологиялық шешім ұсынатын боламыз. Әдістемелік шешімін ұсыну үшін жүргізілген эксперименттің екінші кезеңін қайталағанға дейінгі аралықта, әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттіліктері, білімдері мен дағдыларының интеграциясын қамтамасыз етуге көмектесетін тренинг форматындағы танымдық қосымша дәрістер жүргізілетін болады. Қазіргі заманауи онлайн форматта білім алу тенденцияларын ескере отырып технологиялық тұрғыдан шешім ретінде қолданушылардың әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттіліктері, еңбек функциясын даярлық және қабілеттілік деңгейлерін анықтап қана қоймай, әрбір деңгейдегі нәтиже үшін түсінік берілетін, сонымен қатар деңгей төмен болған жағдайда танымдық тұрғыдан, деңгейін жоғарылатуға көмек беретін материалдар, тренингтің мультимедиа материалдарымен қамтамасыз етілген тұрғыдағы платформа түрінде ұсынылатын болады.

Сонымен қатар эксперимент жүргізу барысында алынған екі зерттеу әдістерінің нәтижелерін ескере отырып, ортақ құрамдас бөліктерінің даму деңгейлері анықталып, мазмұнды түрде сипатталады. Олар төмендегідей:

Жоғары деңгей: әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік білім алушы тұлғасына тұрақты қызығушылықпен, әңгімелесуші мен өзін терең білуге ұмтылумен, басқаларды тұрақты түсінумен, жоғары икемді өзін-өзі бағалаумен, өзін-өзі қабылдаумен, мазасыздықтың оңтайлы деңгейі, өз эмоцияларын адекватты түрде білдіру, қарым-қатынаста ашықтық, ынтымақтастық позициясы, өзін және айналаны қабылдау, эмпатия, рефлексия, идентификация, децентрация сияқты қабылдау механизмдерін сәтті меңгеру, рефлексиялық қабілетінің жақсы дамуы.

Орташа деңгей: әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік білім алушы тұлғасының жеке ерекшеліктеріне тұрақты қызығушылықты, сонымен қатар оның эпизодтық түсінігін, әрқашан икемді емес өзін-өзі бағалауды, жағдайлық өзін-өзі қабылдауды, белгісіздік, алаңдаушылықтың жоғарылауын, ситуациялық нерв жүйесінің көрінісі, жеткілікті тұрақты рефлексиялық перцептивті білім, схемалар мен стереотиптерге негізделген білім алушының қабылдауынан бас тарту, қарым-қатынаста эпизодтық ашықтық, ресми мәртебе тұрғысынан қарым-қатынастың рұқсат етілгендігі, әлеуметтік рөлді орындау, рефлексиялық-перцептивті дағдылардың ситуациялық көрінісі, дағдылары мен дағдылары.

Төмен деңгей: білім алушының жеке басына қызығушылықтың әлсіз көрінісімен, сұхбаттасушыны түсінуден бас тартумен, өзін-өзі бағалаудың төмен деңгейімен, өзін-өзі қабылдаудың, мазасыздықтың жоғары деңгейімен, эмоционалды қозғыштығымен, қарым-қатынаста қорғаныс позициясының көрінісімен, дамымаған рефлексивті-перцептивті дағдыларымен және қабілеттерімен сипатталады.

Зерттеу тақырыбы бойынша социологиялық және психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді зерделеу әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілік жеке тұлғаның өзара әрекеттесудегі туа біткен қабілетіне негізделсе де, ол бастауыш, орта және орта білім шеңберінде меңгеріліп, қалыптасуы керек деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Технологияны енгізудің нәтижесі болашақ мұғалімдердің әлеуметтік-коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру деңгейінің артуы болды, ол интеллектуалдық және мотивациялық-құндылық дамуында, педагогикалық құнды білім мен тұлғалық қасиеттерді қалыптастыруда өз көрінісін тапты және олардың негізінде кәсіби және әлеуметтік тәжірибені беру және меңгеру үшін қалыптасқан қабілеттер мен педагогикалық шеберлік.

Осылайша, зерттеудің нәтижесі болашақ мұғалімдердің әлеуметтік коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру тетіктерін және педагогикалық іс-әрекет пен ол үшін кәсіби маңызды қасиеттердің өзара байланысы мәселелерін қарастыру, сондай-ақ сипатталған проблемалар шеңберін зерттеудің құралдарын әзірлеу болды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ковалёва О.А. «Состояние проблемы определения, оценки и становления социально-коммуникативной компетентности личности». Вестник по педагогике и психологии Южной Сибири 2017.
2. Павлова Е.В. Психологические характеристики, способствующие формированию компетенций, как ресурс повышения эффективности подготовки будущих учителей-предметников. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С.Пушкина 2018.
3. Е.А.Шумилова «Методологический потенциал концепции формирования социально-коммуникативной компетентности будущих педагогов» Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование. Педагогические науки 2015.
4. Орнина Л.В., Кашуба И.В. Методологический аспект изучения феномена социально-коммуникативной компетентности студентов вуза. Гуманитарно-педагогические исследования 2018.
5. Е.А.Шумилова «Современные аспекты изучения проблемы формирования социально-коммуникативной компетентности будущих педагогов». Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета, 2015
6. Махмутова Елена Николаевна, Андреева Мария Михайловна, Дмитренко Татьяна Алексеевна «Социально-психологический тренинг как средство формирования коммуникативной компетентности студентов-менеджеров». 2ГБОУ ВО МО «Академия социального управления» Россия, г. Москва 2018.

УДК 373

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ПОСРЕДСТВОМ АКТИВНЫХ ФОРМ ОБУЧЕНИЯ

Смирнова Анна Александровна,

магистр, учитель математики

КГУ «Общеобразовательная школа № 23

им.М.Козыбаева отдела образования

города Костаная» Управления образования

акимата Костанайской области, г.Костанай, Казахстан

Аннотация

Актуальность: В настоящее время в Казахстане идёт становление новой системы образования, ориентированной на вхождение в мировое образовательное пространство. Одним из показателей успешности этого процесса является выполнение образовательных международных стандартов, в которых формирование функциональной грамотности обозначено в качестве одной из главных задач. **Цель:** Рассмотреть особенности развития функциональной грамотности учащихся на уроках математики посредством активных форм обучения.

Ключевые слова: функциональная грамотность, математика, школьник, логика, современные формы.

Аннотация

Өзектілігі: Қазіргі таңда Қазақстанда әлемдік білім кеңістігіне енуге бағытталған жаңа білім беру жүйесі қалыптасуда. Бұл үдерістің табыстылығының көрсеткіштерінің бірі – функционалдық сауаттылықты қалыптастыру негізгі міндеттердің бірі ретінде белгіленген білім берудің халықаралық стандарттарын енгізу болып табылады. **Мақсаты:** Математика сабағында оқытудың белсенді түрлері арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту ерекшеліктерін қарастыру.

Түйінді сөздер: функционалдық сауаттылық, математика, оқушы, логика, заманауи формалар.